

ณ สวนโมกขพลาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น (3) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนจากการขายทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จับต้องได้ไปสู่ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จับต้องไม่ได้เปลี่ยนจากการขายสินค้าที่เป็นวัตถุไปสู่การขายสินค้าที่เรียกว่า “ประสบการณ์” อาทิ เปลี่ยนจากการขายผ้าบาติกซึ่งเป็นงานฝีมือแบบดั้งเดิมเป็นการขายการสอนทำผ้าบาติกจากมืออาชีพในท้องถิ่น เป็นต้น (4) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนจากสินค้าที่เป็นวัฒนธรรมระดับสูงไปสู่สินค้าที่เป็นวัฒนธรรมประจำวันเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ สัมผัสถึงความเป็นท้องถิ่น และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ง่ายขึ้น (5) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง (6) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ต้องมีความโดดเด่นแตกต่างกันด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว อาทิ ประเทศเกาหลี มีความโดดเด่นด้านอาหารพื้นเมืองโดยเฉพาะกิมจิ จึงนำจุดเด่นด้านนี้มาพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยจัดให้มีกิจกรรมการสอนการทำกิมจิ การทำอาหารจากกิมจิ รวมถึงวิธีการปรุงอาหารพื้นเมืองของชาวเกาหลี ทั้งอาคารคาวอาหารหวานให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าวถือว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่นร่วมกับแบบจำลองการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของ (Greg Richards, 2010) ดังนี้

1. ใช้การสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมของนักท่องเที่ยว (Using creativity as a tourist activity)
2. ใช้การสร้างสรรค์เป็นฉากหลังของการท่องเที่ยว (Using creative as backdrop for tourism)

โดยกิจกรรมสร้างสรรค์ประกอบด้วย กิจกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ (Learning) และกิจกรรมที่เกิดจากการทดสอบหรือทดลองปฏิบัติ (Testing) เช่น การเรียนในห้องเรียน การอบรมในห้องประชุม เชิงปฏิบัติการ (Workshops) หรือการลงมือทำในสถานที่จริง เป็นต้น ส่วนการใช้การสร้างสรรค์เป็นฉากหลัง ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพจะนำมาพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นำไปสู่การสร้างประสบการณ์และผลิตภัณฑ์ใน 2 ลักษณะ คือ การดู (Seeing) และการซื้อ (Buying) เช่น การเดินทางมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวและซื้อของที่ระลึกจากหน้าร้านของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีอยู่ในการท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไป และกิจกรรมสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่กำหนดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยพลัดถิ่นจังหวัดราชบุรีสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมของนักท่องเที่ยว (Using creativity as a tourist activity)

ประเพณีสงกรานต์ถือเป็นประเพณีการเฉลิมฉลองการขึ้นปีใหม่ของไทยมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน เป็นการส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่มีการทำบุญเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ มีการรดน้ำขอพรผู้ใหญ่เพื่อเป็นสิริมงคลและถือปฏิบัติเป็นกิจกรรมของชุมชนและสังคมแสดงออกถึงความพร้อมเพียง ความสมัครสมาน เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ประเพณีสงกรานต์จึงถือเป็นวัฒนธรรมที่งดงามของไทยที่บรรพบุรุษได้สืบทอดต่อกันมาจนเป็นวัฒนธรรมประจำชาติที่โดดเด่น และฝังลึกในวิถีชีวิตของคนไทย

ประเพณีสงกรานต์กำหนดตามสุริยคติตรงกับวันที่ 13 14 15 เดือนเมษายนของทุกปี และเนื่องจากถือวันว่าสงกรานต์เป็นวันเฉลิมฉลองปีใหม่ของไทย เมื่อถึงวันสงกรานต์คนไทยในแต่ละท้องถิ่นจะมีขนบธรรมเนียมหรือวิธีปฏิบัติในการต้อนรับปีใหม่ทั้งในส่วนที่คล้ายคลึงกัน เช่น การทำบุญ การสรงน้ำพระพุทธรูป การสรงน้ำพระภิกษุสงฆ์สามเณร การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การเล่นสาดน้ำ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดีในบางท้องถิ่นหรือบางกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์มอญในจังหวัดราชบุรีมีประเพณีที่เป็นแบบแผนปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตโดยเฉพาะในรายละเอียดบางอย่างซึ่งแตกต่างไปกับท้องถิ่นอื่นๆ ประเพณีดังกล่าวนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นได้ตามสภาพแวดล้อมและการนับถือศาสนาของในแต่ละท้องถิ่น

งานประเพณีสงกรานต์ มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและแรงกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยใช้สื่อประเพณีสงกรานต์ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่ก่อให้เกิดรายได้เข้าสู่ท้องถิ่น แต่ที่ผ่านมามีความเหมือนว่า การเล่นสงกรานต์ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปคือเล่นกันอย่างรุนแรงก้าวร้าว ไม่คำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้น เช่น การขว้างปา สาดน้ำโคลน น้ำแข็งใส่พาหนะที่แล่นผ่าน รวมทั้งผู้คนที่กำลังสัญจร ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินต่าง ๆ รวมทั้งก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทต่าง ๆ มีการใช้แป้งป้ายหน้าป้ายตากันโดยส่วนใหญ่เป็นการกระทำที่ลวนลามไปด้วยเจตนาไม่บริสุทธิ์ ภาพของสงกรานต์ในบางพื้นที่ เช่น ถนนสีลม และที่ตรอกข้าวสารจึงออกมาเป็นภาพที่คนเบียดเสียดอัดเยียดเล่นสาดน้ำกันแบบออกนอกกลุ่มนอกทาง ทำลายภาพลักษณ์ของประเพณีที่งดงามของไทย เป็นการละเลยถึงแก่นขององประเพณี เพียงแค่รับรู้กันว่า ถึงเวลาสาดน้ำกัน แต่ไม่รับรู้จุดมุ่งหมายและเจตนาของพิธีที่มา ผลจากการเปลี่ยนแปลงการเล่นประเพณีสงกรานต์ดังกล่าวทำให้หลายฝ่ายได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์และสืบสานงานประเพณีควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิม การพัฒนาประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยพลัดถิ่น จังหวัดราชบุรี จึงเป็นการจุดประกายด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จากฐานวัฒนธรรมของชุมชนที่มีการปฏิบัติสืบทอด ความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กันมาอย่างยาวนาน

จากการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนในท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น ช่วยให้เกิดผลิตภัณฑ์ทางเศรษฐกิจและช่วยโฆษณาประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ของท้องถิ่นอีกด้วย

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทำให้เจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีความคิดสร้างสรรค์ในการค้นหาและนำเสนอทรัพย์สินหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมบนฐานทรัพยากรที่แท้จริงให้มีความน่าสนใจต่อนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนโดยการเชื่อมโยงสู่วัฒนธรรมหรือเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ และเปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนเข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสวัฒนธรรมหรือเอกลักษณ์ของสถานที่หรือชุมชนที่ไปเยือนที่สามารถจะตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวได้ทั้งตัวด้วยจิตใจ หัวใจ และจิตวิญญาณโดยตรงและแม้เมื่อเดินทางกลับไปแล้วยังนำประสบการณ์และความประทับใจติดตัวกลับไปด้วย แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในงานประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญจังหวัดราชบุรี ซึ่งพลัดถิ่นมาเป็นชาวไทยและได้มีการสืบทอดสืบสานวัฒนธรรมประจำชาติพันธุ์มาอย่างยาวนาน ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากการทำบุญข้าวแช่สงกรานต์ ณ บ้านมอญ นำเสนออัตลักษณ์ของชุมชนชาวมอญในการทำบุญประเพณีสงกรานต์ โดยนักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 เรียนรู้การทำอาหารประจำประเพณีสงกรานต์ อาหารที่เกี่ยวข้องในประเพณีสงกรานต์มอญ อำไพ มัชฌมาน (2546, หน้า 38-44) ปรากฏชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญได้กล่าวถึงงานประเพณีสงกรานต์บ้านมอญว่า สงกรานต์เป็นเทศกาลที่สำคัญและยิ่งใหญ่ของคนไทยเชื้อสายมอญเพราะเป็นเทศกาลขึ้นปีใหม่ ดวงอาทิตย์โคจรเข้าสู่ราศีเมษ เป็นปีใหม่ของสุริยคติตรงกับวันที่ 13 14 15 16 17 และ 18 ของทุกปี คนไทยเชื้อสายมอญเชื่อว่า วันที่ 13 เมษายนเป็นวันมหาสงกรานต์ เป็นวันที่เทวดารักษาโลกเสด็จกลับสู่สวรรค์ เป็นวันสิ้นปีเก่า วันที่ 14 เมษายน เป็นวันเนาหรือวันว่าง วันนี้ไม่มีเทวดารักษาโลก อยู่ระหว่างปีเก่ากับปีใหม่ วันที่ 15 เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ หรือวันเถลิงศก เป็นวันที่เทวดาองค์ใหม่ เสด็จลงมารักษาลोकมนุษย์ คนไทยเชื้อสายมอญลุ่มแม่น้ำแม่กลองจึงจัดทำศาลพร้อมเครื่องบูชาอาหารต้อนรับเทวดาองค์ใหม่ที่บริเวณหน้าบ้านของตนเองแทบทุกเรือน ก่อนถึงเทศกาลสงกรานต์คนไทยเชื้อสายมอญจะทำความสะอาดบ้านเรือนเตรียมต้อนรับปีใหม่ และญาติพี่น้อง วันที่ 12 เมษายน ทุกบ้านเตรียมจัดทำอาหารที่รับประทานกับข้าวแช่ ได้แก่ กะเจีย หรือปลาป่นหวาน ยำขนุนอ่อน ยำมะม่วง ผักผักกาดหวาน ผักกวยเตี่ยว กะปิทอด กระเทียมดองผักไข่ อาหารที่ผัดคนมอญจะผัดด้วยหัวกะทิสดทำให้ได้รสชาติที่อร่อยกว่า ส่วนขนม คือ กะละแม วันที่ 13 14 และ 15 เมษายน ทุกครอบครัวจะตื่นแต่เช้าเตรียมทำข้าวแช่และอาหารที่รับประทานกับข้าวแช่อีกประมาณ 3-4 อย่างนำไปส่งที่วัดในชุมชนของตน และวัดในชุมชนใกล้เคียง ผู้ที่ไปส่งข้าวแช่ส่วนใหญ่เป็นลูกหลานในวัยหนุ่มสาว ข้าวแช่มักกลิ่นหอมอบอวล ด้วยกลิ่นดอกมะลิหรือเทียนอบ ใส่ถาดและถ้วยขามที่สวยงามบางบ้านประดิษฐ์กระทงใบตอง สวยงามและเบาสะดวกในการนำไปส่งข้าวแช่ที่วัด

ปัจจุบันการคมนาคมสะดวกมียานพาหนะใช้กันทุกครัวเรือน ชาวบ้านบางคนจึงไปส่งข้าวแช่ให้วัด ในชุมชนอื่นที่มีใช้วัดเชื้อสายมอญเป็นการบำเพ็ญบุญในเทศกาลสงกรานต์ หลังจากลูกหลานส่งข้าวแช่ตามวัดต่างๆแล้วรีบรับประทานอาหารเช้าแล้วไปส่งข้าวแช่หรือขนมให้แก่ญาติผู้ใหญ่ เป็นการแสดงมุทิตาการจะได้พูดคุยได้รับทราบลำดับญาติทางสายพันธุ์ ได้รับการอบรมสั่งสอนทำให้เกิดความรัก ความเคารพ ความอบอุ่น และมีความผูกพันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ในวันที่ 16-17 และ 18 เมษายน จะมีการทำบุญ ตักบาตรที่วัดในตอนเช้าพอถึงตอนบ่ายประมาณ 14.00 น. ชาวบ้านทุกครัวเรือนจะทำพิธีชักบังสุกุลที่วัดอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพชนของตนแล้วสงฆ์และพระภิกษุสงฆ์ น้ำหอมให้พระพุทธรูป จากนั้นก็ปะพรมน้ำอบน้ำหอมให้กระดูกปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งบรรจุไว้ในเจดีย์ของแต่ละตระกูล พร้อมกับบอกกล่าวให้ท่านเหล่านั้นรับทราบว่าคุณหลานได้มาคารวะ และขอพรให้คุณหลานอยู่เย็นเป็นสุข นอกจากข้าวแช่ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของอาหารในงานประเพณีสงกรานต์แล้วชาวไทยเชื้อสายมอญจังหวัดราชบุรียังมีอาหารอื่น ๆ ประกอบในงานประเพณี ดังแสดงในตาราง 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงชนิดของอาหารและเครื่องดื่มในงานประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยเชื้อสายมอญจังหวัดราชบุรี

ชนิดของอาหาร	งานประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยเชื้อสายมอญจังหวัดราชบุรี
อาหารคาว	ข้าวแช่
อาหารหวาน	กะละแม ข้าวเหนียวแดง
ผลไม้	ตามฤดูกาล
เครื่องดื่ม	น้ำลอยดอกมะลิ

จากตารางที่ 4.1 พบว่าอาหารที่ใช้ในงานประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยเชื้อสายมอญจังหวัดราชบุรี ประกอบไปด้วยอาหารหลักของพิธี คือ ข้าวแช่ อาหารหวาน ได้แก่ กะละแม และข้าวเหนียวแดง ผลไม้จะเป็นไปตามฤดูกาล และเครื่องดื่มได้แก่น้ำลอยดอกมะลิ การสร้างสรรค์รูปแบบการเรียนรู้การสอนทำอาหารสำหรับประเพณีสงกรานต์ โดยเริ่มตั้งแต่การหาวัตถุดิบด้วยการไปจ่ายตลาดยามเช้าเพื่อคัดสรรวัตถุดิบ และนำมาใช้ในการเรียนทำอาหาร นอกจากจะได้เฉลิมฉลองงานประเพณีสงกรานต์แล้วยังได้ความรู้และประสบการณ์ การทำอาหารในงานประเพณี ทั้งอาหารคาว อาหารหวาน ทั้งข้าวแช่ กะละแม ข้าวเหนียวแดง ที่สามารถนำไปทำบุญ รับประทานในหมู่ญาติมิตร และเป็นผลผลิตกลับไปเป็นของฝากได้อีกด้วย ภาพตัวอย่างของการเรียนรู้การทำอาหารที่ใช้ในงานประเพณีสงกรานต์ การกวนกอละแมรามัญ (มอญ) และการทำกระทงใบตอง ดังแสดงในภาพที่ 4.13

ภาพที่ 4.13 แสดงภาพตัวอย่างของอาหารที่ใช้งานประเพณีสงกรานต์มอญ ข้าวแช่ กาละแม
ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยว
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, เมษายน 2556

1.2 การสร้างสรรค์กิจกรรมการทำบุญ ในงานประเพณีสงกรานต์ การจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำบุญในเทศกาลสงกรานต์ ณ วัดมอญ ตามประเพณีมอญแบบดั้งเดิมการทำบุญเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งในประเพณีสงกรานต์ ไม่ว่าจะเป็นการตักบาตร การปล่อยสัตว์ การสงฆ์น้ำพระพุทธรูป หรือการถวายภัตตาหารแก่พระ การขนทรายเข้าวัด หรือการก่อเจดีย์ทราย การเช่นสร้างฝับ้านฝัเรือน การทำบุญอุทิศ ทั้หมดนี้อธิบายได้ด้วยคำสอนในพุทธศาสนา แต่ในขณะเดียวกันก็อาจอธิบายได้หลักความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับผีได้เหมือนกัน ซึ่งปัจจุบันเรามักเคยชินที่จะมองจริยธรรมว่าต้องมีรากฐานมาจากศาสนา หรือมีเหตุผลในทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์หรืออภิปรัชญาเป็นฐาน แต่ยังมีระบบจริยธรรมที่วางอยู่บนรากฐานของขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับผี เทวดาและสิ่งลี้ลับเหนือธรรมชาติ กิจกรรมการทำบุญในพิธีกรรมประเพณีสงกรานต์ที่สำคัญอาทิ

1.2.1 การถวายข้าวแช่แก่เทวดาสงกรานต์ กล่าวคำถวายข้าวแช่เพื่อความเป็นสิริมงคล ณ ศาลเทวดาหรือบ้านสงกรานต์ในเวลาประมาณตีห้าด้วยการนำสำหรับข้าวแช่พร้อมดอกไม้ ธูปเทียน วางดอกไม้ 1 กำ ไว้ในถาด จุดเทียน 1 เล่ม ธูป 9 ดอก กล่าวคำอัญเชิญเทวดามาประทับที่ศาลเทวดา หรือบ้านสงกรานต์ และกล่าวคำขอพรจากเทพเทวดา ให้เทวดาช่วยดูแลทุก ๆ คนในครอบครัวให้ได้รับแต่สิ่งดี ๆ ขอให้ปีใหม่นี้มีแต่ความโชคดีตลอดไป ขอให้ผลจากการนำข้าวแช่

มาถวายให้เป็นผลดีตอบแทนรวมทั้งขอให้ดูแลทุกคนในครอบครัวและชุมชน ขอให้ปลอดภัยจากภัยพิบัติต่าง ๆ ดูแลเรือกสวนไร่นา และขอให้ได้ผลผลิตจากการทำการเกษตรมาก ๆ ครอบครัวที่มีอาชีพค้าขายก็จะขอให้กิจการที่ทำอยู่ดำเนินต่อไปได้ด้วยดี ไม่มีติดขัดขอให้เศรษฐกิจของประเทศไม่มีปัญหา ทำมาค้าขายคล่อง มีลูกค้าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดทั้งปี และให้มีเงินทองมากขึ้น ในขณะที่ครอบครัวที่สมาชิกในตระกูลรับราชการก็จะขอให้มียศตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดีได้รับการเลื่อนยศเลื่อนขั้นเป็นที่เคารพนับหน้าถือตา ตลอดจนได้มีฐานะที่ดีด้วยเช่นกัน คำกล่าวบูชาเทวดาเป็นภาษามอญดังนี้ (พัชรินทร์ สมหอม, 2554, หน้า 152)

“เยอะสะมีนเตเวะ	ชญะโชญ่งชญิงอว
ปะดอยทันวุระ	โปยปะเปาเจ้ย
เยอะฮิไพนจันนะ	ขอบเปะดงปะกา
เพอโปยปะเปาเจ้ย	เกอเอเกะโน้กฮิโม อาชญี
อาเย็กตีนกัม	ซัมเกอฮิอิก
อานูตั้นจีเกอฮิอิดักกะล้อยเกอะชญีระ อว”	

เมื่อกล่าวเสร็จ ปักธูปลงดิน ก้มกราบที่พื้นเป็นอันเสร็จพิธีสำหรับการลาสำหรับข้าวแช่นั้น โดยปกติจะรอให้เสร็จสิ้นแสงอาทิตย์ลับขอบฟ้าจึงจะมายกมือไหว้ลา

1.2.2 การทำบุญสงกรานต์ด้วยการแต่งกายแบบพื้นถิ่น และเข้าร่วมกิจกรรมการแห่ข้าวสงกรานต์ การแห่ปลา ในงานประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยเชื้อสายมอญ โดยทั่วไปการแต่งกายของชาวมอญจะมีลักษณะคล้ายกับพม่าคือชอบ นุ่งผ้าที่เป็นลายหมากรุก ผ้านุ่งของผู้ชายในภาษามอญเรียกว่า “สะล่ง” หรือ “สลวง” (Suluing) คล้ายกับที่ไทยเรียก โสร่ง ส่วนผู้หญิงนั้นนิยมนุ่งผ้า “กานิน” (Ganin) ซึ่งคล้ายกับ “สะล่ง” ของชายแต่เล็กกว่า และมักเป็นสีพื้นหรือตาเล็ก ๆ ผ้านุ่งแบบนี้บางที่เรียกว่า “ผ้าตาโง่” และนิยมนุ่งกรอมสั้น โดยทั่วไปการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายมอญมีลักษณะ ดังนี้

1.2.2.1 ผู้ชายจะไว้ผมทรงเดียวกับชายไทยทั่วไปสวมเสื้อตามสมัยนิยมเช่น เสื้อยืดหรือเสื้อเชิ้ตส่วนผ้านุ่งนั้นบางคนก็นุ่งโสร่งบางคนก็นุ่งกางเกงขาก๊วยขึ้นอยู่กับความนิยม และความสะดวกของแต่ละคนแต่ส่วนใหญ่แล้วคนแก่มักนุ่งโสร่งส่วนคนหนุ่มกับเด็กมักนุ่งกางเกงหากมีงานประเพณีหรืองานเทศกาลต่าง ๆ ผู้ชายชาวมอญนิยมนุ่งโสร่งลายตาหมากรุกหลากสีหรือเป็นสีพื้นก็ได้โสร่งนี้เดิมผู้หญิงจะเป็นผู้ทอเองและมีลายพิเศษซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของชาวมอญโบราณคือลายตาสีเหลี่ยมการนุ่งโสร่งมักให้ชายโสร่งยาวถึงข้อเท้าแล้วใช้ผ้าขาวม้าคาดเอวถ้าเป็นกางเกงขาก๊วยจะมีทั้งชนิดขาสั้นสามส่วนและยาวสี่ที่นิยมคือสีน้ำตาลสีดำหรือสีน้ำเงินและสวมเสื้อคอพวงมาลัยสีพื้นเรียบ ๆ หรือเป็นลายดอกนอกจากนี้ยังใช้ผ้าซึ่งเรียกว่า “หยาดอะบัว” ส่วนใหญ่ใช้ผ้าขาวม้าพาดไหล่ข้างใดข้างหนึ่งหรือพาดคล้องไหล่ทั้งสองข้างโดยปล่อยให้ชายผ้าทั้งสองข้างทิ้งไป

ด้านหลังอีกแบบหนึ่งเป็นการพาดพันตัวแบบสไบเฉียงผ้าที่ใช้ในงานเช่นนี้เรียกว่าผ้า “หะหมัดโตะ” ซึ่งทุกคนจะต้องแต่งกายให้ถูกต้องเมื่อเวลาเข้าวัดเป็นการแสดงความสุภาพและเคารพต่อพระภิกษุทั้งยังใช้เป็นผ้าปูรองกราบอีกด้วย

1.2.2.2 ผู้หญิงปัจจุบันนี้สาวมอญนิยมไว้ทรงผมตามแบบสมัยนิยมแต่ก็มีบางส่วนที่ยังคงพยายามรักษาเอกลักษณ์ไว้คือการเกล้าผมมวยโดยเฉพาะผู้สูงอายุยังคงไว้ผมยาว และเกล้ามวยกันทุกคนที่มวยผมประดับด้วยเครื่องประดับ 2 ชนิดคือขึ้นหนึ่งมีลักษณะคล้ายเกือกม้าเรียกว่า “อะนดชก” ใช้เสียบในแนวตั้งอีกขึ้นหนึ่งลักษณะคล้ายไม้ไผ่เรียกว่า “หะเลียงชก” ใช้เสียบแนวนอนเวลาที่ไปงานบุญหรือไปงานต่างๆสาวมอญจะประดับมวยผมด้วยดอกไม้หรือลูกปัดที่มีพู่ห้อยหลากสีสวยงามเรียกว่า “หะมะแกวปาวชก” ผู้หญิงสาวมอญจะสวมเสื้อคอกระเช้าหรือเสื้อสีพื้นคอปกนุ่งผ้าถุงกรอมเท้าปล่อยชาย (ยกเว้นผู้สูงอายุมักจะใส่เสื้อชั้นในคอกระเช้าแบบหลวม ๆ) และแบบรัดทรงมีกระดุมด้านหน้าหากเป็นงานพิธีในวัดมักจะใส่เสื้อคอปกซึ่งส่วนมากจะเป็นสีขาว ถ้าจะไปถือศีลที่วัดจะต้องแต่งกายสีขาวทั้งชุดหากเป็นงานศพจะนุ่งผ้าถุงสีดำใส่เสื้อสีขาวและพาดผ้าสไบสีขาวไว้ที่ไหล่ซ้ายเหมือนการพาดของผู้ชาย ดังภาพที่ 4.14

ภาพที่ 4.14 แสดงการแต่งกายของชาวไทมอญในงานประเพณีการแห่ข้าวแช่ แห่ปลา

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, เมษายน 2556

1.2.2.3 การสงฆ์น้ำพระสงฆ์ และการเข้าร่วมพิธีการค้ำโพธิ์ การสงฆ์น้ำพระสงฆ์โดยปกติจะจัดขึ้นในวันที่ 15 เมษายนหรือเลื่อนออกไปอีกวันก็ได้ แต่จะไม่ให้เกิด 1 สัปดาหฺเมื่อเสร็จพิธีกรรมบังสุกุลอัฐบริพบุรุษในช่วงตอนเช้าไปหมดแล้ว เวลาประมาณบ่ายสามถึงบ่ายสี่ทางวัดได้ให้สัญญาณบอกชาวบ้านให้ออกไปร่วมสงฆ์น้ำพระ ในอดีตรางน้ำที่เป็นท่อน้ำส่งไปสงฆ์น้ำพระสงฆ์นั้นทำด้วยไม้ไผ่แต่ปัจจุบันได้ใช้สังกะสีและอลูมิเนียมกันแล้วเพราะมีความกว้างและความสวยงามคงทนเก็บไว้ใช้ได้ต่อไป การสงฆ์น้ำนั้นจะสงฆ์น้ำพระสงฆ์ผ่านรางน้ำขนาดใหญ่สองช่องรางน้ำที่อยู่ชิดกัน การสงฆ์น้ำนี้จะสงฆ์แบบอาบน้ำทั้งตัวเลย โดยพระสงฆ์จะเข้าไปอยู่ในฉากสี่เหลี่ยมกันไม่ให้ชาวบ้านได้เห็นลูกศิษย์วัดที่ลอมห้องน้ำสงฆ์น้ำอยู่ก็จะตะโกนคำภาษาว่า “จอ จอ จอ” ซึ่งแปลว่า “เท เท เท” เป็นสัญญาณให้ชาวบ้านได้สงฆ์น้ำพระโดยเทน้ำใส่รางน้ำ และน้ำก็จะไหลไปสู่ห้องสงฆ์น้ำพวกผู้ชายจะช่วยดูแลสงฆ์น้ำให้พระสงฆ์ เมื่อก็จะตะโกนบอกให้หยุด “เตอะตรา เตอะตรา เตอะตรา” แปลว่าหยุด และตะโกนว่า “จอ จอ จอ” ให้เริ่มสงฆ์น้ำพระสงฆ์ล้างสบู่อกทำอย่างนี้จนครบทุกรูปที่จำพรรษาอยู่ในพิธีในการสงฆ์น้ำพระสงฆ์ผ่านรางน้ำนี้ เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญที่พบเห็นได้ในหมู่บ้านมอญทั่วไป เหตุที่ใช้รางรองรับน้ำจากญาติโยมที่มาสร้างน้ำ โดยจัดให้พระสงฆ์ท่านสงฆ์ภายในห้องน้ำเพื่อป้องกันผู้หญิงมาถูกเนื้อต้องตัวพระสงฆ์อย่างมิได้ตั้งใจ เมื่อสงฆ์น้ำพระสงฆ์ครบแล้วชาวบ้านทั้งหมดจะพากันไปรวมตัวอยู่ที่ศาลาเปรียญร่วมกันฟังสวดอีกครั้ง จากนั้นชาวบ้านแยกย้ายกันกลับบ้าน เล่นสาดน้ำสนุกสนานกันไปตามทางหรือลงหาดทรายเล่นน้ำริมแม่น้ำเมื่อถึงบ้านจึงไปสงฆ์น้ำแก่พ่อแม่ ปู่ย่าตายายที่พร้อมหน้ากันอยู่ที่บ้าน ภาพตัวอย่างของกิจกรรมการสงฆ์น้ำพระดังแสดงในภาพที่ 4.15

ภาพที่ 4.15 แสดงการสงฆ์น้ำพระในงานประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยเชื้อสายมอญจังหวัดราชบุรี
ที่มา : คมสัน จับจุ, เมษายน 2554

1.2.2.4 ทำบุญไหว้พระ ในวันสงกรานต์ ณ วัดมอญจังหวัดราชบุรี วัดในชุมชนมอญจังหวัดราชบุรีกระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ต้นต้างถิ่นฐานอยู่แต่ละวัดล้วนมีความสำคัญต่อชุมชนมอญ เป็นที่รวมขององค์ความรู้ทั้งทางประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชาวมอญ วันสำคัญทางศาสนาหรือเทศกาลต่าง ๆ ทุกคนจะหยุดทำงาน ทั้งงานที่ทำเป็นประจำมาร่วมกันประกอบพิธีปฏิบัติกิจกรรมที่วัดอย่างจริงจัง ในงานเทศกาลจะสนุกสนานกันอย่างเต็มที่ แม้แต่บุคคลที่ไปประกอบอาชีพในต่างถิ่นก็กลับมาร่วมงานและทำบุญที่วัดบ้านเกิด การทำบุญ การจัดพิธีกรรมและการละเล่นอย่างใหญ่โตมหิหาร ในทุกหมู่บ้านจะมีวัดประจำหมู่บ้านซึ่งชาวไทยเชื้อสายมอญลุ่มน้ำแม่กลองนำชื่อวัดและชื่อหมู่บ้านมาจากเมืองเมะตะมะ และเมะลาลิงมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านและวัดในหมู่บ้านปัจจุบันของตนเอง รวมทั้งเอาสิ่งของมีค่าและคัมภีร์ใบลานซึ่งเป็นภาษามอญเกี่ยวกับตำรายา ประวัติศาสตร์ชนชาติมอญ คำทำนาย พิธีกรรม และอื่น ๆ มาด้วย วัดในชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญเป็นศูนย์สร้างวัฒนธรรมทางศิลปะเกือบทุกสาขา เพราะชนชาวไทยเชื้อสายมอญมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย เช่น การแต่งกาย เครื่องใช้ บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย ตกแต่งสวยงามทำให้วัดเป็นที่รวมของศิลปะต่าง ๆ ดังนี้ (บุบผา ดีสุข, 2541, หน้า 112-120)

1) จิตรกรรม งานจิตรกรรมที่มีชื่อเสียงของชาวไทยเชื้อสายมอญลุ่มน้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ได้แก่ จิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถวัดคงคาราม วัดไทรอารีรักษ์ จิตรกรรมไม้คอสองของศาลาการเปรียญวัดคงคาราม ตู้พระธรรมลายรดน้ำ ภาพเขียนบนคัมภีร์ที่วัดคงคารามและวัดม่วง หีบคัมภีร์ หีบพระมาลัยไม้ประดับคัมภีร์ที่วัดคงคาราม และวัดม่วง ภาพพระพุทธรูปที่วัดคงคาราม วัดม่วง และวัดขนอนเป็นงานจิตรกรรมที่ผู้เขียนเขียนด้วยความชำนาญงานด้านจิตรกรรมเป็นเยี่ยม มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องพระพุทธรูปศาสนาเรื่องชาดก และไตรภูมิพระร่วงอย่างละเอียดลึกซึ้ง สะท้อนให้เห็นเหตุการณ์สำคัญในพระพุทธรูปประวัติและในชาดกต่าง ๆ เป็นตัวอย่างที่สมบูรณ์ของงานจิตรกรรมให้ผู้สนใจงานศิลปกรรมด้านนี้ได้ศึกษาภาพเขียนบนผนังปูนพื้นที่จิตรกรรมรวม 308.49 ตารางเมตร รองพื้นด้วยดินสอพองผสมขาวแล้วขัดมัน สีที่ใช้เป็นสีฝุ่นผสมขาว มีสีสดใส ดูสิริรุ่งแรง นอกจากเขียนด้วยสีฝุ่น เช่น สีน้ำเงิน เหลือง เขียว เขียวอ่อน ดำแดงแล้ว ภาพที่ด้านล่างระดับหน้าต่าง ๆ ยังติดทองหรือตัดเส้นทองขนาดพองาม ไม่เล็ก ไม่ใหญ่ และราบเรียบเสมอกัน เส้นอ่อนช้อยสวยงาม ผันด้านข้างทั้งสองของพระประธานเขียนรูปอดีตพระพุทธเจ้าปางมารวิชัยประทับนั่งบนบัลลังก์มีสาวก 2 องค์ นั่งพับเพียบไหว้อดีตพระพุทธเจ้าข้างละองค์ อดีตพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์และสาวกมีพัดคัน เขียนด้วยสีเพียง 2 สี ต่อลงมาซึ่งเป็นพื้นที่เหนือหน้าต่างและประตูเกี่ยวกับพระพุทธรูปประวัติเขียนภาพต่อเนื่องกันโดยแบ่งกลุ่มภาพด้วยต้นไม้ ภูเขา กำแพงเมือง ปราสาทราชวัง หรือบ้านเรือน เขียนด้วยสีฝุ่นไม่ตัดเส้นทอง พื้นที่ระหว่างช่องหน้าต่างเขียนทศชาติ และมีชาดกนอกทศชาติ คือ ปทุมชาดกหรือจุลปทุมชาดกที่มองแล้วแปลกสะดุดตาเป็นภาพผู้หญิงถูกย่างไฟ ทำให้น่าสนใจใคร่รู้ ภาพนี้ ภาพส่วนนี้เขียนด้วยสีฝุ่นมีตัดเส้นประสาทรราชวัง

ก้อนหิน และตัวสำคัญด้วยทอง ผั่งด้ายหลังพระประธานเป็นไตรภูมิพระร่วง มีนรก 6 ชุม มีสัตว์นรก เช่น เปรตหลายตน ตรงกลางภาพเขียนดวงดาวเรียงยาวตลอดผั่งมีรูปสัตว์หรือคน ฤษี นั่งใน ดวงดาวแต่ละดวง ผั่งด้านหน้าเป็นภาพมารผจญมีแม่ธรณีบีบมวยผม สันนิษฐานว่าเริ่มเขียนใน รัชกาลที่ 3 และมีการซ่อมแซมในสมัยหลัง

2) จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดไทรอารีรักษ์ เป็นฝีมือช่างพื้นบ้าน เขียนใน พ.ศ. 2450 สืบเนื่องจากการแต่งกายของผู้คนในภาพที่นุ่งผ้าม่วงและใส่เสื้อราชปะแตน ทำให้ทราบได้ทันทีว่าช่างได้เขียนภาพจิตรกรรมนี้ในปลายรัชกาลที่ 5 หลังจากพระองค์ประพาสประเทศ อินเดีย และประเทศพม่า เรื่องที่เขียนได้แก่ เรื่อง อดีตพระพุทธเจ้าอยู่แคว้นสุดของผั่ง ต่อลงมา เป็นภาพพุทธประวัติและพระอริยสงฆ์ภาพจิตรกรรมทำให้เห็นประเพณีการแสดงมหรสพในงานศพ และสภาพสังคมของชนหลายกลุ่มในท้องถิ่นสมัยนั้น

3) จิตรกรรมไม้กระดานคอสองของศาลาการเปรียญวัดคงคาราม เขียนในปี พ.ศ. 2448 ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 เช่นเดียวกับจิตรกรรมฝาผนังวัดไทรอารีรักษ์ จิตรกรรม ชิ้นนี้มีการซ่อมแซมบูรณะอีกครั้งหนึ่ง เมื่อประมาณ 70 ปีมาแล้ว เป็นภาพเกี่ยวกับเทพชุมนุม พระพุทธประวัติและทศชาติ

4) จิตรกรรมฝาผนังที่วัดคงคาราม วัดไทรอารีรักษ์ จิตรกรรมไม้ กระดานคอสองของศาลาการเปรียญวัดคงคารามเป็นจิตรกรรมที่มีคุณค่าทางศิลปะทางศาสนา ทางโบราณคดี ทางสังคม ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ

5) ตู้พระธรรม ตู้พระธรรม มีทั้งลายรดน้ำ (ลงรักปิดทอง) และ ตุ่มุก มีหลายตู้

6) หีบพระธรรมหรือหีบคัมภีร์ หีบพระธรรม หรือหีบคัมภีร์ของ วัดม่วง ทำด้วยไม้เขียนภาพลายทองบางหีบเขียนหรือฉลุลายระบายสี หีบพระธรรมหรือหีบคัมภีร์ของ วัดคงคารามส่วนมากเป็นหีบพระมาลัย ทั้งลายรดน้ำและหีบมุกภาพวาดประดับบนคัมภีร์และ ภาพวาดบนไม้ประดับคัมภีร์ มีทั้งคัมภีร์ใบลาน คัมภีร์ที่ทำมาจากงาช้างเป็นแผ่นบาง ๆ คัมภีร์ที่ทำ ด้วยผ้าเคลือบรัก ทาสีทอง บางฉบับทำด้วยแผ่นเงิน สมุดไทยขาว สมุดไทยดำ เขียนเป็นภาษาบาลี ภาษาไทย ภาษาขอม ภาษามอญโบราณ ภาษามอญ และภาษาเขมร บางเล่มมีภาพเขียนสีประกอบ ฝีมือของช่างหลายยุค ภาพวาดบนคัมภีร์และภาพวาดบนไม้ประดับคัมภีร์ เป็นภาพวาดที่สวยงาม ประณีต และมีค่าบางฉบับเขียนลายด้วยสีแดง และดำสวยงาม

7) ผ้าห่อคัมภีร์ และไม้ไผ่ห่อคัมภีร์ วัดของชุมชนไทยเชื้อสายมอญ มักมีผ้าหรือไม้ไผ่ห่อคัมภีร์มีลวดลายงามมีทั้งผ้าฝ้าย ผ้าไหมทั้งที่ทอเอง พิมพ์ดอกและลวดลายเอง และทอพิมพ์ดอกกลาดลายจากต่างประเทศ ถ้าเป็นไม้ไผ่จะนำแขนงไผ่เหลาบาง ๆ ถักด้วยเส้นด้ายสี ต่าง ๆ เป็นลวดลายหรืออาจใช้ผ้ากำมะหยี่ปิดด้วยดินทองเป็นลวดลายต่าง ๆ หรือใช้ผ้าพิมพ์ลายจาก

ต่างประเทศประดับด้วยลูกปัดดินทองหรือลวดลายต่าง ๆ หรือใช้ผ้าฝ้ายพิมพ์ลายจากต่างประเทศประดับด้วยลูกปัดหุ้มไม้ไผ่ห่อคัมภีร์

8) ภาพพระบรม เป็นภาพแขวนซึ่งวาดเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธประวัติ หรือทศชาติลงในผ้าขาวรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง 91 ซม. สูง 300 ซม. เป็นภาพเล่าเรื่องต่อเนื่องจากบนลงล่างเขียนด้วยสีฝุ่น แต่เดิมเมื่อวัดมีเทศน์มหาชาติ จะมีผู้นำภาพพระบรมนี้ออกแขวนปัจจุบันไม่ได้นำออกแขวน เป็นที่น่าเสียดายที่บางวัดม้วนเก็บไว้เฉย ๆ บางวัดตัดใส่กรอบกระจก ทำให้คุณค่าของพระบรมลดน้อยลงไป

9) กุฏิ 9 ห้อง เดิมเป็นที่อยู่ของพระครูรามัญจิบดี เจ้าอาวาสวัดคงคาราม ซึ่งเป็นพระราชอาคันตุกะมอญกาย มีอำนาจในการปกครองคณะสงฆ์ฝ่ายรามัญกุฏิ 9 ห้องเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมซึ่งสร้างด้วยไม้สักเป็นเรือนทรงไทยที่สวยงามและมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม สร้างด้วยไม้เป็นเรือนทรงไทยที่สวยงามและมีคุณค่าทางศิลปะอย่างสูง กุฏิ 9 ห้อง หอดยาวขวางตะวันเชื่อมด้านข้างทางด้านเหนือด้วยกุฏิ 3 ห้อง เป็นหมู่กุฏิรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีฐานเชื่อมติดต่อกัน ภายในเปิดฝากกว้างเป็นทางเข้า แต่ละห้องหรือแต่ละช่วงเสา มีบานหน้าต่างแกะสลักไม้และปิดทองล่องชาดช่วงเสาละ 1 บาน ปัจจุบันทองที่บานหน้าต่างได้ลอกออกไปหมดแล้ว แต่ก็ยังคงความงามของลวดลายที่แกะสลักอยู่ใต้กรอบหน้าต่างมีลวดลายดอกไม้และแกะสลักเป็นขาสิงห์ มีช่องฟ้าตัวลายองติดกระจกทอง หน้าบันสลักลายก้านแย่งปิดทองหน้าต่างของกุฏิด้านข้าง (กุฏิ 3 ห้อง) ซึ่งเป็นกุฏิขนาดกลางไม่ได้แกะสลักบานหน้าต่าง ได้แต่แกะสลักกรอบหน้าต่างแต่ไม่มีขาสิงห์ แสดงถึงฐานะของผู้ที่อยู่กุฏิ 9 ห้องและกุฏิ 3 ห้อง มีฐานะไม่เท่ากันกลางหมู่กุฏิมีหอสวดมนต์ 1 หลัง

10) กุฏิ 7 ห้อง เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม เช่นเดียวกับกุฏิ 9 ห้อง ต่างกันเพียงขนาดของกุฏิ 7 ห้อง เล็กกว่า มีเพียง 7 ห้อง เท่านั้น (ห้องหนึ่ง ๆ หมายถึง ช่วงเสาหนึ่ง ๆ)

11) อุโบสถ อุโบสถ ในชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ กลุ่มน้ำแม่กลอง บางวัดสร้างอย่างท้งถิ่นภาคกลาง บางวัดผสมผสานระหว่างลักษณะประเพณีกรุงเทพฯ และลักษณะท้องถิ่น โดยใช้ลักษณะประเพณีกรุงเทพฯ เป็นหลัก และลักษณะประเพณีท้องถิ่นเช่นอุโบสถวัดคงคาราม อุโบสถวัดขนอน

12) เจดีย์ ของชนชาวไทยเชื้อสายมอญ กลุ่มน้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ซึ่งบรรจุกระดูกบุคคลสำคัญของชนชาวไทยเชื้อสายมอญ เป็นเจดีย์ทรงมอญมีฐานเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสฐานกว้างสอบขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นทรงกรวย ทรงระฆังเล็กเกือบจะกลมกลืนกับฐานที่อยู่ล่างและส่วนบนที่เป็นยอด มีฉัตรโลหะ 3 ชั้น อยู่ส่วนบนสุด เจดีย์ทรงมอญบรรจุกระดูกของบุคคลธรรมดาที่ไม่ใช่เชื้อสายของเจ้านายจะบรรจุรวมกันในหมู่ญาติพี่น้องเป็นเจดีย์ที่มีรูปร่างคล้ายโกศ

ประดับลวดลายสวยงาม ในระยะหลังช่างพื้นเมืองในหมู่บ้านหมดไปชนชาวไทยเชื้อสายมอญลุ่มน้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ชื้อเจดีย์สำเร็จรูป จากตลาดโพธารามและตลาดบ้านโป่ง ชอบรูปแบบอย่างไรก็ซื้อก็ซื้อแบบนั้น เจดีย์บรรจุกระดูกรอบ ๆ บริเวณอุโบสถ จึงมีหลายรูปแบบ เช่น เจดีย์ทรงมอญ ทรงระฆังแบบภาคกลาง ทรงเก้งจีน ทรงพระธาตุพนม และทรงคล้ายดอกบัวตูม ทั้ง 2 ทรงหลังมีอยู่ในภาคอีสาน และประเทศลาววัดอื่น ๆ นอกจากวัดคงคารามมีเจดีย์รอบอุโบสถบ้าง แต่ไม่มาก

13) หอสวดมนต์ และหอฉันท์ หอสวดมนต์ ที่วัดคงคารามเป็นหอขนาด 3 ห้อง มีเสาลายรดน้ำเป็นรูปมังกรพันด้านล่างเป็นรูปดอกไม้ ปัจจุบันหน้าบันทำขึ้นใหม่เป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑและรูปเทวดาแต่ไม่สวยงามเท่าของเดิม

14) ศาลาการเปรียญ เป็นศาลาทรงไทยมีช่อฟ้าใบระกา หน้าบันแกะสลักไม้ปิดทองประดับกระจก แต่เดิมหน้าบันด้านตะวันตก ซึ่งเป็นด้านหน้ามีไม้แกะสลักเป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑซึ่งสวยงามประดับอยู่ ปัจจุบันได้หายไป มีภาพจิตรกรรมที่เป็นภาพพุทธประวัติและภาพชาดก เพดานเขียนลายดอกไม้ร่วง เสาในศาลาเขียนลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ปัจจุบันลบเลือนหายไป

15) โรงศพของชนชาวไทยเชื้อสายมอญ เรียกว่า ฮะลาจุตเฝะ เป็นทรงดอกผักบุ้งกันสอบ ปากผายออก เรือนทรง “กาؤون” ถ้าเป็นศพพระสงฆ์ที่เป็นชั้นผู้ใหญ่จะแกะสลักตัวโลงด้วยลวดลายงดงาม ฝาโลงจะเป็นยอดปราสาทหลายยอดและหลายชั้น ตัวอย่างโรงศพพระชั้นผู้ใหญ่ได้ในกฎ 9 ห้องของวัดคงคาราม

2. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในงานประเพณีสงกรานต์ที่บ้านมอญ ณ วัดขนอนหนังใหญ่

ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ที่บ้านมอญ มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่วัดขนอน ด้วยการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน อาทิ จังหวัดราชบุรีวัฒนธรรมจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเพชรบุรี อำเภอโพธาราม องค์การบริหารส่วนตำบลสร้อยฟ้าสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และวัดขนอนเพื่อให้ “หนังใหญ่” ซึ่งเป็นการแสดงชั้นสูงได้มีการเผยแพร่ไปสู่ชุมชนและบุคคลทั่วไปได้เห็นและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปะแขนงนี้จึงได้มีการจัดงาน “เทศกาลหนังใหญ่ วัดขนอน ขึ้นเป็นปีที่ 7” มีกำหนดจัดขึ้นระหว่างวันที่ 13-14 เมษายน โดยบรรยากาศภายในงานเป็นวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมย้อนยุคถ่ายทอดการดำเนินชีวิตตามวิถีของชาวไทยโบราณมีการละเล่นและศิลปะแขนงต่าง ๆ อาทิ การเล่นหนังใหญ่แบบโบราณ ด้วยการเพาะกลาเล่นไฟ ใช้แสงไฟจากกลาในการแสดง และการแสดงวัฒนธรรม 4 ภาค อาทิ โขนล้านนา การแสดงหุ่นละครเล็ก หุ่นคน หุ่นกระบอกลิเกฮูลู หนังตะลุง จากภาคใต้ ลิเกย้อนยุค ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการโชว์ศิลปะด้านงานฝีมือจากกลุ่มคนราชบุรี เช่น ช่างสิบหมู่การปั้นหัวโขน การปั้นปูน การแกะสลักไม้ การปั้นโอ่งซึ่งผู้เข้าร่วมงานสามารถเลือกซื้อสินค้าไว้เป็นที่ระลึกได้ การสาธิตการทำอาหารพื้นบ้านและ

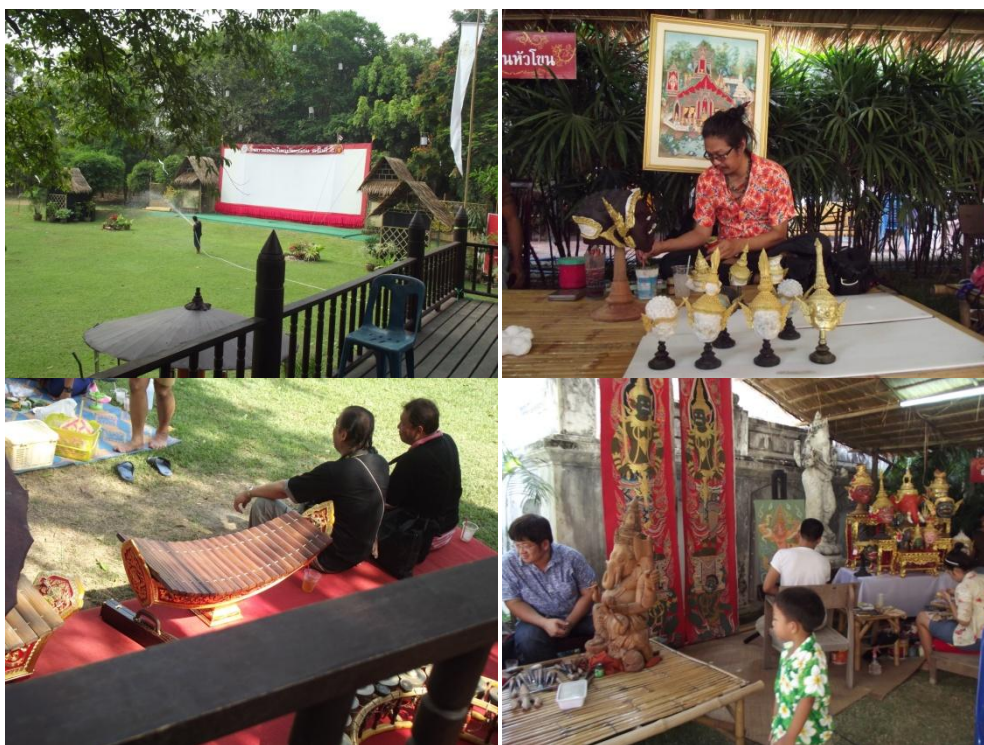
ขนมหวานพร้อมอร่อยกับอาหารไทยพื้นบ้านของชาวไทย-ชาวมอญอาทิ ข้าวแช่ การกวนกาละแม เป็นต้น

หนังใหญ่วัดขนอนเป็นงานศิลปะที่มีคุณค่าทั้งภายนอกและภายใน มีการรวมศิลปะหลายแขนงไว้ด้วยกัน ได้แก่ งานจิตรกรรม หัตถศิลป์ ดุริยางคศิลป์ วรรณศิลป์ และนาฏศิลป์ ผู้ที่ได้มาสัมผัสจะเห็นถึงความประณีตละเอียดอ่อน ความพลีไหวของแสงและเงา ตลอดจนภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้สั่งสอนองค์ความรู้จนได้รับการสืบทอดมาจนถึงในปัจจุบัน ผู้มาชมหนังใหญ่ที่วัดขนอนส่วนมากจะเกิดความรู้สึกศรัทธาถึงความพยายามในการสร้างสรรค์งานซึ่งมีพลังที่แฝงอยู่ภายในทำให้ผู้ที่มาชมเกิดความหลงใหล ในการสร้างตัวหนังใหญ่ให้ออกมาสวยงามซึ่งมีพลังที่แฝงอยู่ภายในทำให้ผู้ที่มาชมเกิดความหลงใหล เรียนรู้ และซึมซับไปงานศิลปะไทย อันเป็นมรดกทางศิลปะที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย สร้างความภาคภูมิใจและ ควรได้รับการอนุรักษ์สืบทอด เพื่อแสดงถึงความเจริญงอกงามในศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้สั่งสมมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

หนังใหญ่วัดขนอนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดราชบุรีมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงถึงความเป็นวัฒนธรรม เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนงและสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงรุ่นปัจจุบัน ผ่านหนังใหญ่วัดขนอน ภายในวัดมีความพร้อมด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น มุมนิทรรศการ ห้องสุขา (สะอาด) มุมจำหน่ายอาหาร และเครื่องดื่ม และสินค้าของที่ระลึกมีการจัดทำเส้นทางศึกษาวัฒนธรรมภายในวัด มีแผนที่และคู่มือแนะนำเที่ยวประกอบป้ายสื่อความหมายเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านหนังใหญ่วัดขนอนเป็นมรดกความรู้ที่รวมงานศิลปะหลายแขนง เช่น หัตถศิลป์ ศีตศิลป์ นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ ซึ่งมีวัดขนอนเป็นแหล่งถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ให้แก่เยาวชนในชุมชน มีการปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการรักและหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำเร็จในการถ่ายทอดความรู้ที่อยู่ตัวบุคคลในลักษณะของการสั่งสอนที่เป็นคำพูดและการกระทำที่เป็นแบบอย่างจากครูที่มีความรู้และประสบการณ์ทางด้านหนังใหญ่ จนทำให้เยาวชนในชุมชนเกิดความซาบซึ้งและมีความสนใจลงมือปฏิบัติและสืบทอด ความรู้และประสบการณ์ทางด้านหนังใหญ่ จนทำให้เยาวชนในชุมชนเกิดความซาบซึ้งและมีความสนใจลงมือปฏิบัติและสืบทอด มีการปรับเปลี่ยนความรู้ให้เหมาะสมกับสภาวะปัจจุบันโดยการนำเทคนิคสมัยใหม่เข้ามาผสมผสานในขั้นตอนการสร้างตัวหนังใหญ่และการแสดงซึ่งยังคงรักษาเอกลักษณ์แบบโบราณไว้ วัดขนอนมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้งานศิลปวัฒนธรรมโดยกำหนดว่า

ช่วงวันสงกรานต์ของทุกปีจะมีการจัดงานประจำปี โดยเชิญการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนอื่นๆ มาแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ทางวัดখনอนยังมีการจัดเก็บความรู้เรื่องราวของหนังใหญ่ในลักษณะของพิพิธภัณฑ์ให้เยาวชนและผู้สนใจได้สัมผัสโดยตรงกับความรู้เรื่องหนังใหญ่มีการสอดแทรกความรู้หนังใหญ่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนวัดখনอน กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นอกจากได้ชมศิลปะการแสดงในศาสตร์และแขนงต่างๆ แล้ว นักท่องเที่ยวยังสามารถเข้าร่วมกิจกรรม Work shop ด้วยการเรียนรู้ลงมือปฏิบัติการทำหนังใหญ่ การฝึกขีดหนังใหญ่ การแสดง ในศิลปะด้านหนังใหญ่ ภาพตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในวัดখনอนหนังใหญ่ ดังแสดงในภาพที่ 4.16

ภาพที่ 4.16 แสดงตัวอย่างของการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ณ วัดখনอน ในช่วงเทศกาลสงกรานต์
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, 2556

3. จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชิมและเรียนรู้อาหารท้องถิ่นของชาวไทยเชื้อสายมอญราชบุรี อาหารเป็นวัฒนธรรมในการกินอย่างหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายมอญเป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรมที่โดดเด่นและมีตำรับอาหารที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม จากการศึกษาภาคสนามพบว่าการประกอบอาหารของชาวไทยเชื้อสายมอญจังหวัดราชบุรีเป็นการทำกินกันอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน จะเน้นเครื่องปรุงที่สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่นและถูกปาก

คนกินในครอบครัวมากกว่าความสวยงามหรือความถูกต้องตามหลักโภชนาการ แหล่งอาหารที่นิยมใช้อาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ตามฤดูกาล ดังนั้นตำรับอาหารของชาวมอญซึ่งจะบอกถึงวิธีการปรุงและส่วนประกอบต่าง ๆ จึงยึดรูปแบบการปรุงอาหารตามที่เคยปฏิบัติมาจากรบรรพบุรุษ ยกเว้นครอบครัวยุคใหม่ที่รับเอาวัฒนธรรมการบริโภคและอาหารจากแหล่งวัฒนธรรมอื่นมาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงวิธีการปรุงบ้าง

อาหารมอญมีหลายประเภท ได้แก่ อาหารคาว อาหารหวานและขนม อาหารตามเทศกาล อาหารคาวหวานในพิธีกรรม และอาหารสำหรับผู้ป่วย ทั้งนี้อาหารแต่ละประเภทแฝงภูมิปัญญา ความเชื่อและวัฒนธรรมที่มากับการปรุงอาหารด้วย เช่น ภูมิปัญญาการปรุงรสเปรี้ยวในแกงส้มที่ได้จากผักผลไม้ เช่น ลูกส้าน มะตาด พุทรา เป็นส่วนผสมที่ให้รสเปรี้ยวในแกงส้มแทนส้มมะขาม เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากการรายการอาหารคาวที่นำผลไม้มาเป็นส่วนผสมในการปรุงอาหาร เช่น แกงส้มที่มีส่วนผสมของพุทรา เป็นต้น ตลอดจนมีรสนิยมชอบการบริโภคผักที่มีเมือกกลื่น เช่น กระเจี๊ยบ ผักปลัง ลูกส้าน มะตาด พุทรา เป็นต้น รายการอาหารที่มีผักที่มีเมือกกลื่นเป็นส่วนผสม เช่น แกงส้ม กระเจี๊ยบ หรือแกงผักรวมที่มีส่วนผสมของกระเจี๊ยบ แกงเลียงผักปลัง แกงส้มลูกส้าน แกงส้มมะตาด น้ำพริกแกงส้มมอญแตกต่างจากแกงส้มทั่วไป หรือแกงส้มของท้องถิ่นอื่น ๆ กล่าวคือมีส่วนผสมของตะไคร้ และข่าด้วย ซึ่งเป็นภูมิปัญหาดั้งเดิมเนื่องจากแกงส้มปลาสดจะมีความคาวของปลามาก จึงมีการใส่ข่าและตะไคร้เพื่อดับคาวของปลา และทำให้แกงมีรสชาติที่น่ากินมากขึ้น ทั้งนี้หากเป็นแกงส้มทั่วไปนิยมใส่ตะไคร้เข้าไปอยู่ในส่วนผสม แต่ถ้าเป็นแกงส้มที่ใส่ปลาสด ส่วนผสมที่ขาดไม่ได้ก็คือตะไคร้ และข่า ทั้งนี้จะใส่อัตราส่วนเล็กน้อยเข้าไปร่วมกับส่วนผสมอื่น ๆ ภาพตัวอย่างสำหรับอาหารของชาวไทยเชื้อสายมอญจังหวัดราชบุรี ดังแสดงในภาพที่ 4.17

ภาพที่ 4.17 แสดงตัวอย่างตำรับอาหารมอญ ณ บ้านมอญนครชุมน์ จังหวัดราชบุรี
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, ธันวาคม 2557

4. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อื่น ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ที่บ้านมอญชุมชนนอกยังสามารถจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนที่หลากหลายเพิ่มขึ้น อาทิ

4.1 ชมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เรียนรู้วัฒนธรรมความเป็นมา ความเชื่อ อัตลักษณ์เอกลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายมอญจังหวัดราชบุรี ณ พิพิธภัณฑ์บ้านม่วง

4.2 ปั่นจักรยานชมวิถีชีวิตของชาวบ้าน ลัดเลาะไปตามเส้นทางภายในหมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตชมทิวทัศน์ การทำไร่ นักท่องเที่ยวสามารถพูดคุยกับชาวบ้านได้ตลอดเส้นทาง

4.3 เรียนรู้การทอผ้าพื้นถิ่นของชาวไทยมอญ ณ บ้านม่วง และบ้านคั่งพะยอม

4.4 ชมการเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ อาทิ การรำผีมอญ การเล่นผีกระดัง การเล่นสะบ้า เป็นต้น

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้การสร้างสรรค์เป็นฉากหลังของการท่องเที่ยว (Using creative as backdrop for tourism)

แนวคิดการใช้การสร้างสรรค์เป็นฉากหลังในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพจะนำมาพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นำไปสู่การสร้างประสบการณ์และผลิตภัณฑ์ใน 2 ลักษณะ คือ การดู (Seeing) และการซื้อ (Buying) เช่น การเดินทางมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวและซื้อของที่ระลึกจากหน้าร้านของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีอยู่ในการท่องเที่ยวทั่วไป และกิจกรรมสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่กำหนดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวบนฐานวัฒนธรรมของชาวไทยพลัดถิ่นจังหวัดราชบุรี

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ถูกนำมาใช้มากขึ้นเป็นส่วนขยายของ “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม” (Richards, 2005; Richards and Wilson, 2006) มีลักษณะการใช้งานมากกว่าการนั่งเฉย เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้มากกว่าแค่การมอง การต้องการแสวงหาเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง รวมทั้งการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Richards, 2005, p.17–18) กิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อาจเกิดขึ้นจากความสามารถทักษะของท้องถิ่น ความเชี่ยวชาญ ประเพณีและเอกลักษณ์ของสถานที่ (Binkhorst, 2005; Richards and Wilson, 2006) จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันบทบาทของความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาเมือง และช่องว่างที่สำหรับนักท่องเที่ยวมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น (Smith, 2005, p.33) สะท้อนให้เห็นถึงอุตสาหกรรมความคิดสร้างสรรค์จะมีการใช้มากขึ้น "เป็นเครื่องมือสำหรับการฟื้นฟูและการเปลี่ยนจากพื้นที่ในเมืองของการบริโภค (Smith, 2005, p.23) นอกเหนือจากที่รู้จักกันดีประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของอาหารและไวน์ในวันหยุดพักผ่อน นักท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์สามารถเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวกับศิลปะและงานฝีมือ

การออกแบบสุขภาพความภาษาหรือกีฬา (Meethan and Beer, 2005; Richards, 2005) ซึ่งต่อมา มีการนำเสนอความคิดเห็นในประเด็นการส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศผ่านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 จนถึงแผนพัฒนาฉบับ ปัจจุบันมีการดำเนินการผลักดันเรื่องการเพิ่มคุณค่า (Value creation) ของสินค้าและบริการ บนฐานความรู้และนวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าการผลิตสินค้าและบริการให้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการศึกษาและขับเคลื่อนการสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากทุนทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นการให้ความสำคัญ กับจุดแข็งและข้อได้เปรียบทางวัฒนธรรมของประเทศและชุมชนท้องถิ่นแล้วนำมาใช้ประโยชน์โดยหา แนวทางเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) การนำ แนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์มาปรับใช้กับภาคการท่องเที่ยวและบริการ สามารถดำเนินการได้ โดยผ่านทางแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ซึ่งเป็นการจัดท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับ แนวทางการพัฒนาให้ชุมชนนั้น ๆ เกิดความยั่งยืนมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องและสัมพันธ์ กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมตลอดจนวิถีชีวิตในชุมชนในเชิงการเรียนรู้และการทดลองให้ได้มาซึ่ง ประสบการณ์ที่เป็นอยู่จริงในชุมชน จะเห็นว่าแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สอดคล้อง กับต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิต ศิลปะ หัตถกรรม โบราณสถาน ตลอดจน ความโดดเด่นของการแต่งกาย อาหารการกินตลอด และการละเล่นต่าง ๆ หากสามารถนำการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเข้าไปปรับประยุกต์ใช้ จะ สามารถก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ตัวใหม่ที่สามารถต่อยอดสร้างสรรค์ไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาชุมชน และสังคมได้ใน อนาคต

จังหวัดราชบุรีเป็นเมืองชายแดนด้านฝั่งตะวันตกมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่า เคยเป็น แหล่งอารยธรรมเก่าแก่ที่ยังคงเหลือร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นโบราณสถานโบราณวัตถุ รวมถึงยังมีร่องรอยหลักฐานทางเอกสารที่บ่งบอกถึงประวัติความเป็นมาที่ยาวนานของพื้นที่ ตั้งแต่ สมัยก่อนประวัติศาสตร์มาจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของจังหวัดที่คนดั้งเดิมได้ สัมผัสสืบทอด จนถึงปัจจุบัน มีหลากหลาย กลายมาเป็นต้นทุนของท้องถิ่นที่จะสามารถนำมาต่อยอด และพัฒนาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งในส่วนของโบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม ศาสนสถาน ประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยร่วมกับชนชาวพื้นเมืองดั้งเดิม รวมถึง แหล่งประวัติศาสตร์ต่าง ๆ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานวัฒนธรรมจังหวัด ราชบุรีโดยใช้แนวคิดการใช้การสร้างสรรค์เป็นฉากหลังในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีแนวทางการที่สำคัญตามลักษณะเด่นและต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ดังนี้

2.1 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ บนฐานทรัพยากรวัฒนธรรมทวารวดี-ขอม จังหวัดราชบุรีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทวารวดีหลายแห่ง ในเขตอำเภอเมืองราชบุรี เขตอำเภอดำเนินสะดวก และเขตอำเภอบ้านโป่ง แหล่งโบราณคดีของจังหวัดราชบุรีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทวารวดี เช่น เมืองโบราณคูบัว อุทยานหินเขางู อีกทั้งพื้นที่จังหวัดราชบุรี ยังเคยเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณที่ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมเขมร ที่ได้มีการแพร่ขยายเข้ามาในพื้นที่โดยเฉพาะช่วงรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งพระองค์ท่านเป็นผู้ที่มีความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างยิ่ง และได้ทรงได้ให้สนับสนุนให้มีการเผยแพร่พระพุทธรูปและศิลปกรรมไปยังชุมชนและบ้านเมืองต่าง ๆ ที่อาณาจักรขอมมีความสัมพันธ์ด้วย ดังปรากฏความอยู่ในศิลาจารึกปราสาทพระขรรค์ที่ทรงโปรดเกล้าให้จารึกขึ้นว่าทรงพระราชทานพระชัยพุทธรูปไปประดิษฐานยังศาสนสถานตามเมืองต่าง ๆ จำนวน 23 แห่ง ซึ่งมีชื่อเมืองที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดราชบุรีถึงสองแห่งด้วยกัน ได้แก่ เมืองขยราชบุรี และเมืองคัมพูกัญญา โดยเมืองขยราชบุรีสันนิษฐานว่าเป็นพื้นที่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดราชบุรีทางด้านทิศตะวันตกติดกับริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง มีพระปรางค์วัดมหาธาตุวรวิหารเป็นศูนย์กลาง นอกจากพระปรางค์แล้วภายในวัดนี้ในปัจจุบันยังมีร่องรอยหลักฐานที่แสดงว่าได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมขอม เช่น ทับหลังเหนือกำแพงแก้วที่ก่อด้วยศิลาแลงรูปสี่เหลี่ยมพื้นผ้าเรียงรายล้อมรอบองค์พระปรางค์ทั้ง 4 ด้าน ส่วนเมืองคัมพูกัญญาสันนิษฐานว่าเป็นส่วนของเมืองโบราณโกสินารายณ์ ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง ต้นทุนทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับทวารวดีและขอม สามารถนำมาใช้จัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อการเรียนรู้ ทั้งการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม จิตกรรม และบางแหล่งมีความเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เช่น วัดมหาธาตุ วัดโฆลงสุวรรณคีรี

2.2 ราชบุรีเป็นเมืองที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติไทยมีตั้งแต่สมัยสุโขทัยไทยอยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ มาจนถึงปัจจุบัน ด้วยสภาพการสืบทอดการดำรงอยู่ของราชบุรีที่มีประวัติอันยาวนาน ดังกล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของจังหวัดที่คนดั้งเดิมได้ส่งสืบทอดมาพร้อมกับความเป็นมาอันยาวนาน มีหลากหลายไปด้วยทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าเป็นต้นทุนของท้องถิ่นที่จะสามารถนำมาต่อยอดและพัฒนาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อการเรียนรู้เรื่องราวในอดีตทั้งในส่วนของโบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม ศิลปะ กรรมต่างๆ เช่น สถาปัตยกรรมวิหารกลบ วัดเขาเหลือ วัดอรุณญิกาวาส วัดหลุมดิน วัดมหาธาตุ เป็นต้น ความเกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สามารถพัฒนาการนำเสนอเป็นเรื่องราว ประกอบแสงสีเสียง การสร้างสรรค์ฉากและเวทีย้อนสมัย สำหรับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มได้

2.3 ราชบุรีมีแหล่งเรียนรู้ งานจิตรกรรมภาพต่างๆ หลายช่วงรัชสมัยของกรุงรัตนโกสินทร์ ภายในวัดเก่าแก่ของจังหวัด อาทิ ภาพจิตรกรรมพุทธประวัติภายในวัดคงคาราม ฝีมือช่างนครหลวงจากรัชธานี (กรุงเทพมหานคร) ปลายรัชกาลที่ 3 ถึงต้นรัชกาลที่ 4 จิตรกรรมภาพพุทธประวัติภายใน

อุโบสถวัดไทยอารีรักษ์ ซึ่งมีหลักฐานจารึกว่าได้ภาพว่าเขียนเมื่อ ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2450) ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จิตรกรรมภาพเทพชุมนุมสีทองบนพื้นลงรักสีแดง วัดบ้านฆ้อง สันนิษฐานว่าเขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดดอนกระเบื้อง เขียนขึ้นในช่วงรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 และภาพจิตรกรรมฝาผนังเทพชุมนุมและทศชาติชาดก เขียนขึ้นในรัชกาลที่ 6 ถึงรัชกาลที่ 7 วัดบ้านเลือกเป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าจังหวัดราชบุรีสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับงานจิตรกรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ได้

2.4 ราชบุรีมีแหล่งเรียนรู้ฐานศิลปะหลายแขนง อาทิ มัณฑนศิลป์ ซึ่งเป็นศิลปะของการตกแต่งต่าง ๆ โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของราชบุรีเพื่อการตกแต่งสวน นาฏศิลป์การแสดงและแกะสลักหนังใหญ่วัดขนอน อำเภอโพธาราม มีการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงชั้นสูง และจัดโชว์พิพิธภัณฑสถานใหญ่ นอกจากนี้ยังมีแหล่งเรียนรู้ศิลปะการแสดง สวนศิลป์บ้านดินดำเนินการโดยคุณภัทราวดี มีชูธน เปิดสอนศิลปะการแสดงหลายแขนง สำหรับผู้สนใจ มีศิลปะการออกแบบและผลิตเทียนหอม และยังมีการอนุรักษ์และส่งเสริมการจัดแสดงศิลปะมีชีวิต Street art ของบ้านปกติ ศิลป์จังหวัดราชบุรี เป็นต้น

2.5 จังหวัดราชบุรีมีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านเป็นสายน้ำแห่งชีวิต ลุ่มน้ำแม่กลองเป็นพื้นที่สำคัญเปรียบเสมือนหัวใจของภูมิภาคตะวันตก เกิดจากการรวมกันของแม่น้ำแควน้อย และแควใหญ่ที่จังหวัดกาญจนบุรี ไหลลงสู่ทางใต้ผ่านจังหวัดราชบุรีแล้วไหลลงสู่อ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรสงครามลุ่มน้ำแม่กลองเป็นบริเวณที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ทั้งในอดีตและปัจจุบันซ้อนทับกันอยู่ในแง่ของการคมนาคม ในอดีตแม่น้ำแม่กลองถือเป็นเส้นทางคมนาคมหลักภายในมณฑลราชบุรี เพราะไหลผ่านเมืองกาญจนบุรี ราชบุรี และสมุทรสงคราม นอกจากนี้การที่แม่น้ำแม่กลองไหลคู่ขนานไปกับแม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้ง่ายต่อการเชื่อมเส้นทางติดต่อกัน ดังจะเห็นได้ว่าการขุดคลองดำเนินสะดวก ในปี พ.ศ. 2409 จนแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2411 เชื่อมต่อระหว่างแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำแม่กลองคลองที่ขุดขึ้นมานี้ได้มีวิถีชีวิตของชาวริมคลอง และเป็นที่ตั้งของตลาดน้ำดำเนินสะดวก จึงนับได้ว่าเส้นทางสายน้ำแม่กลอง มีเรื่องเล่า ประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เส้นทางน้ำของจังหวัดราชบุรีได้ เพื่อสัมผัสสภาพวิถีชีวิตและบรรยากาศ ริมแม่น้ำแม่กลองจังหวัดราชบุรีในปัจจุบัน

2.6 จังหวัดราชบุรีมีแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรที่หลากหลาย ทั้งจากโครงการในพระราชดำริต่าง ๆ อาทิ แหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรฟาร์มตัวอย่างในพระราชดำริ บ้านบ่อหวี แหล่งเรียนรู้ โครงการในพระราชดำริเขาชะงุ้ม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีแหล่งเรียนรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับฟาร์มโคนม ที่ตำบลหนองโพ อำเภอโพธาราม แหล่งเรียนรู้การทำสวนชมพู่พันธุ์ทองสามสี โดยคุณลุง ทองสามสี ชมพู่พันธุ์นี้สามารถนำรายได้ทั้งขายภายในประเทศและส่งออก โดยมีจังหวัดราชบุรีเป็นแหล่งผลิตปลูกชมพู่พันธุ์ทองสามสีมากที่สุดในประเทศไทยมี

ศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าว แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และยังมีตลาดศรีเมือง ซึ่งเป็นตลาดกลางซื้อขายผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถกระจายสินค้าไปยังแหล่งต่าง ๆ ทั่วไปประเทศ ทรัพยากรเหล่านี้สามารถยกระดับสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ด้านการเกษตร หรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2.7 จังหวัดราชบุรีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศาสนาสถานทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ที่มีเอกลักษณ์สวยงาม การวิเคราะห์ศักยภาพของ ศาสนาสถาน ของจังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยพบว่าศาสนาสถานของจังหวัดราชบุรีมีลักษณะเด่นหลายประการ เช่น มีความเก่าแก่ วัดในจังหวัดราชบุรีหลายแห่งเป็นวัดเก่าแก่มีประวัติความเป็นมายาวนาน เช่น วัดมหาธาตุ วัดตาล วัดพญาไม้ หรือวัดคงคาราม เป็นต้น ความเป็นวัดเก่าแก่เหล่านี้ก่อให้เกิดคุณค่าทั้งในแง่ของศิลปกรรม การออกแบบ ภูมิทัศน์ และเรื่องเล่าขานต่าง ๆ ลักษณะเด่นอีกประการ คือ จังหวัดราชบุรีมีศาสนาสถานที่เกิดจากความเชื่อและประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น มีศาสนาสถานของชาวจีน มีวัดของชุมชนชาวมอญ หรือวัดที่เป็นที่เคารพสักการะของชาวไทยพื้นถิ่นและลาวเวียง เป็นต้น อีกทั้งจังหวัดราชบุรียังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง และเป็นที่สักการะของบุคคลทั่วไปที่สำคัญ ได้แก่ หลวงพ่อแก่นจันทร์ พระสี่มุมเมือง ศาลหลักเมืองราชบุรี พระพันปีวัดมหาธาตุ นอกจากนี้ยังมีสำนักปฏิบัติธรรม และวัดที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อใช้เป็นที่พักปฏิบัติธรรมและเรียนรู้ทางด้านพุทธศาสนาอีกหลายแห่ง เช่น วัดหลวงพ่อดุสิต สำนักปฏิบัติธรรมวัดเขาสวนแก้ว สำนักปฏิบัติวัดเขารังเสือ สำนักปฏิบัติธรรมวัดถ้ำสิงห์โตทอง เป็นต้น ศาสนาสถานตามความเชื่อของศาสนาคริสต์มีโบสถ์ที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนชาวคริสต์ใช้ในการประกอบพิธีกรรม และพำนักของผู้สอนศาสนาอยู่หลายแห่ง เช่น วัดนักบุญยอห์นบอสโก อำเภอเมืองราชบุรี โบสถ์วัดนักบุญยอแซฟ อำเภอบ้านโป่ง โบสถ์วัดพระฤทธิชัย หรือโบสถ์วัดเพลง และโบสถ์พระแม่อำเภอบางนกแขวก เป็นต้น ทรัพยากรเหล่านี้สามารถนำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ทำให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้วิถีชีวิต ทั้งในเรื่องของการสวดมนต์ การเจริญภาวนา การทำบุญ การถือศีล และการฝึกสมาธิ เป็นต้น

2.8 จังหวัดราชบุรีมีหัตถกรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ จังหวัดราชบุรีเป็นแหล่งผลิตหัตถกรรมพื้นถิ่นหลายชนิด เช่น แหล่งผลิตผ้าทอบ้านไร่ ผ้าจกราชบุรี ตุ๊กตาบ้านสิงห์ และภาชนะดินเผา โถงมังกรและอุปกรณ์ตกแต่งสวน หัตถกรรมท้องถิ่นเหล่านี้สามารถนำมาพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จัดเป็น Workshop เพื่อการเรียนรู้หัตถกรรม เช่น สอนการทำตุ๊กตา การปั้นโถง หรือสร้างหลักสูตรการตกแต่งสวนสวยจากผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาต่าง ๆ เป็นต้น

2.9 จังหวัดราชบุรีมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ พบว่ามีถึง 8 ชาติพันธุ์ในพื้นที่ ประกอบด้วย ไทยพื้นถิ่น ชาวจีน ลาวเวียง ลาวโซ่ง มอญ กะเหรี่ยง เขมรลาวเดิม และชาวยวน กลุ่มชนเหล่านี้ อพยพมาพร้อมกับวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อที่เป็นดั้งเดิมตามอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายที่อยู่อาศัย ภาษาพูด การละเล่น ตลอดจนภูมิปัญญาใน

การดำรงชีวิต เอกลักษณ์จากวัฒนธรรมย่อยเหล่านี้จังหวัดสามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ได้ เช่น วัฒนธรรมอาหารของแต่ละชาติพันธุ์ วัฒนธรรมการแต่งกาย ที่ก่อให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้นผ้าทอพื้นเมืองที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด เช่น ผ้าจกของชาวไทยยวน ผ้าทอกะเหรี่ยง ผ้าของลาวโซ่งเป็นต้น แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ยังมีความเชื่อ และงานประเพณีที่เกี่ยวข้องแต่ความเชื่อที่หลากหลายที่สามารถนำไปสร้างสรรค์ประสบการณ์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อาทิ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้พืชผักท้องถิ่น การท่องเที่ยวอาหาร การจัดการท่องเที่ยว Homestay ภาพตัวอย่างของการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผักพื้นบ้านในกลุ่มชาติพันธุ์ ดังแสดงในภาพที่ 4.18

ภาพที่ 4.18 แสดงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้พืชผักท้องถิ่น
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, ธันวาคม 2556

กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีพื้นที่อยู่ในเขตจังหวัดราชบุรีซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมความรู้เกี่ยวกับพืชผักพื้นบ้าน รู้จักการใช้ประโยชน์พรรณพืชมาตั้งแต่โบราณ โดยอาจจะมีการถ่ายทอดกันมาในรูปแบบของการบอกต่อแบบปากต่อปากจากรุ่นสู่รุ่นการจัดใส่ในเพลงพื้นบ้าน บทกวีสมุดข่อยใบลานต่าง ๆ พืชผักบางอย่างเป็นที่รู้จักและใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง ในภูมิภาคแห่งหนึ่งแต่อาจจะไม่ปรากฏในอีกภูมิภาค เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านภูมิศาสตร์ พื้นที่ชนบทและกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านพืชผักพื้นบ้านและการใช้ประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยวได้ ภาพตัวอย่างของการจัดการท่องเที่ยว Homestay ดังแสดงในภาพที่ 4.19

ภาพที่ 4.19 แสดงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม Homestay
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย, ธันวาคม 2556

จังหวัดราชบุรีมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ได้รับการสืบทอดมาอย่างยาวนาน บางอย่างเป็นอัตลักษณ์ประจำถิ่น เช่น หัตถกรรมการปั้นดินเผาและการปั้นโอ่งราชบุรี หัตถกรรมการทอผ้าจกราชบุรี วิถีชีวิต ตลาดน้ำดำเนินสะดวก การแสดงหนังใหญ่วัดขนอน เป็นต้น ซึ่งบ่งบอกถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่น และสามารถนำมาพัฒนาเป็นสินค้าและบริการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ก่อให้เกิดความหลากหลายของอาหาร หากพิจารณาในส่วนของงานประเพณีสงกรานต์แล้วพบว่าที่มีความโดดเด่นและเข้มข้นมีเพียง

กลุ่มชาติพันธุ์มอญที่ยังคงรักษาและสืบทอดเอกลักษณ์อัตลักษณ์ของชุมชนมาได้อย่างยาวนานมีการผลิตซ้ำ เกิดเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถพบเห็นได้ในทุกรอบปี องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้งานประเพณีสงกรานต์ที่บ้านมอญยังคงได้รับการสืบสานมากที่สุด คือ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ถือเป็นต้นทุนระดับปฐมภูมิที่มีศักยภาพและเป็นประโยชน์ต่อการจัดงานประเพณีท้องถิ่น เพราะชุมชนเหล่านี้เองเป็นเจ้าของประเพณี เมื่อเจ้าของวัฒนธรรมสามารถจัดการได้ด้วยตนเองได้ย่อมนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่มีคุณภาพ แนวทางการส่งเสริมขีดความสามารถของชุมชนหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนต้องร่วมมือกันส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนโดยเปิดโอกาสให้ภาคชุมชนและภาคศาสนาเข้ามามีบทบาทในการจัดงานประเพณี ภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องไม่ผูกขาดการจัดงานประเพณีไว้เพียงฝ่ายเดียว

ในส่วนของการจัดงานประเพณีสงกรานต์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี พบว่ายังขาดความต่อเนื่อง และบางแห่งได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดงานประเพณีไปตามสมัยนิยม หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ควรมีแนวทางการสืบทอด สืบสานงานประเพณีให้คงอยู่ และรักษาเอกลักษณ์ประจำถิ่นไว้เพื่อเป็นต้นทุนของสังคมต่อไป โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการรวบรวมมรดกทางวัฒนธรรมเริ่มต้นจากการสืบค้นเอกลักษณ์ที่จะแสดงออกเอกลักษณ์ที่แท้จริงของประเพณีสงกรานต์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ตั้งแต่ประวัติความเป็นมาขั้นตอนและพิธีการ ความเชื่อ และแนวปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการสืบสานให้คงอยู่เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นต่อไปในอนาคต